

Teorik ve Pratik Yönleriyle

ALTERNATİF OKULLAR *ve* **ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI**

EDİTÖRLER:

HASAN BASRİ MEMDUHOĞLU

MUHAMMED MEHMET MAZLUM



Editörler: Hasan Basri MEMDUHOĞLU - Muhammed Mehmet MAZLUM

Teorik ve Pratik Yönleriyle
ALTERNATİF OKULLAR
ve
ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI

ISBN 978-625-8044-57-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mart 2022, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Meyrem Deveci

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Dünyada Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilalinin ürünü olarak kurulan ve zorunlu kitlesel eğitime dönük olarak tasarlanan “modern okul” bu iki tarihsel olaya paralel iki temel rol üstlenmiştir: Fabrikaya işçi ve ulus devlete bağlı yurttaş yetiştirmek. Ulus devlet tekelinde ve mutlak otoriteye göre şekillenen geleneksel (ana akım) eğitim ve onun temel kurumu olan okullar, tarihsel süreç boyunca zorunlu kitlesel eğitimin en önemli aracı olarak görülmüştür. Ne var ki, eğitime yönelik giderek güçlenen eleştirel yaklaşımın etkisiyle birlikte geleneksel eğitimin sorgulanması ve bu eğitimden duyulan rahatsızlıklar, devletleri, eğitim sistemlerinde bir takım özgürleştirici nitelikte düzenlemeler yapmaya zorlasa da geleneksel eğitimin monotonluğu, tektipleştiriciliği ve kısıtlayıcılığı her dönem tartışılmalıdır.

Geleneksel eğitimden duyulan rahatsızlıklar artarak, eğitimde alternatif arayışlara yönelen bir toplumsal talebe dönüşmüştür. Her geçen gün daha fazla ebeveyn, öğretmen, eğitim gönüllüsü ya da yöneticisi; eğitimde bireyi merkeze alan (özneleştirilen), özgürleştirici, yaratıcılığı teşvik eden, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmeyi önceleyen bir eğitimi arzuladığını dillendirmektedir. Öte yandan geleneksel eğitimin sorunlarına yönelik “yenilikçilik” ve “reform” iddiası taşıyan çözümlerin sistematik ve köklü bir bakışı yansıtmaması, son tahlilde mutlak otoritenin istediği (tektipleştirici) çerçevenin dışına çıkmaması, palyatif (günü kurtarıcı) nitelikte olması ve büyük ölçüde de mevcut sorunları daha karmaşık hale getirmesi; eğitimde alternatiflere yönelimi güçlendirmiştir.

Alternatif okullara ilgi duyan kimseler açısından, özellikle de akademisyenler, karar alıcılar ve uygulayıcılar açısından eleştirel pedagoji, üzerinde dikkatle durulması gereken bir alandır. Alternatif okullarda kullanılan yaklaşımların önemli bir kısmı, eleştirel pedagoji alanı üzerine temellendirilmiştir. Eleştirel pedagoji, eğitime ilişkin mevcut uygulamaların sorgulamasının yanı sıra eğitimin daha iyi bir noktaya taşınmasında teorik ve pratik araçları bir arada kullanmayı içeren bir alandır. Eleştirel pedagoji, farklılıklara saygı duymayı ve çeşitliliği artırmayı temel alır; yapıcıdır. Ezen-ezilen ilişkilerini reddeder ve ezilenlerin güç elde ettiklerinde diğerlerini ezmeyeceği bir ideal sunar. Bireyi bir nesne değil, özne olarak görür. Özgürlük, dayanışma ve dönüştürme gibi kavramlar, bu pedagojinin temelinde yer alır. Dolayısıyla bu “özel” alanın; gücü kötüye kullanan, otoriter, empoze edici, iletişime ve değişime kapalı bir anlayışla ele alınmasını kabul edilemez bulur.

Alternatif eğitim arayışlarını besleyen temel dinamiklerden birisi de inanç temellidir. Egemen otorite tarafından belirlenen ideolojiye göre çocukları yetiştirilen bazı ailelerin, çeşitli toplumsal grup ve formasyonların çocuklarını kendi inanç ve değerlerine uygun yetiştirme arzusu, aileleri yeni arayışlara itmiştir.

Kitleleri alternatif eğitim arayışına iten önemli bir diğer husus, geleneksel eğitimin çocuklar üzerinde bıraktığı psikolojik ve sosyal tahribatlar ve yıkıcı etkilerle ilişkilidir. Öğrenciler, okulda geçirdikleri süre boyunca bilgi aktarmaya ve ezberle dayalı öğretim yoluyla doğal öğrenme ortamından uzaklaşmakta, istenmeyen davranışlar sergileme yoluna gidebilmektedir. Buna bağlı olarak okullarda yaşanan akran zorbalığı ve şiddet olayları ile madde kullanımı gibi zararlı alışkanlıklar, aileleri her geçen gün daha fazla tedirgin etmektedir.

Alternatif eğitim arayışı, uygulamadan bağımsız değildir. Bu yönüyle eleştirel pedagojinin “dönüştürücü” ve “uygulamaya dönük” aracı olarak da görülebilecek alternatif okulların, taşıdığı sınırlılıklar dâhil olmak üzere tüm yönleriyle incelenmesi, alana somut ve güncel katkılar getirecektir. Bu doğrultuda, bu kitabın artı bir yönü ön plana çıkmaktadır. Kitabın ikinci kısmında yer verilen 14 alternatif okulun çoğu; Prof. Dr. Hasan Basri Memduhoğlu yürütücülüğünde gerçekleştirilen, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAP) destekli bir proje kapsamında, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) yerinde ve kapsamlı şekilde gözlemlenmiştir. ABD, pek çok alternatif okul türünün en köklü ve geniş uygulama alanı bulduğu ülke olması nedeniyle tercih edilmiştir. Söz konusu Projeye ve ziyaret edilen okullara ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Proje Bilgileri	
Proje ID ve süresi	SBA-2017-5836 - Alternatif Okul Uygulamaları ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği (13.03.2017 - 04.12.2018)
Proje Ekibi	Dr. Hasan Basri Memduhoğlu (yürütücü); Dr. Zihni Merey; Dr. Ramazan Sak; Dr. Rezzan Uçar; Dr. Muhammed Mehmet Mazlum; Dr. Şehnaz Nigar Çelik
Gözlem Süresi	30 gün (6 Mayıs – 5 Haziran 2017 tarihleri arası)
Gözlem Ekibi	Dr. Hasan Basri Memduhoğlu, Dr. Zihni Merey, Dr. Ramazan Sak, Dr. Muhammed Mehmet Mazlum
Proje Kapsamında Ziyaret Edilen Okullar (ABD)	
Ev Okulu	Brooklyn Apple Academy’de ev okulu uygulayıcısı iki ebeveynle yapılan bireysel görüşme (New York) Evde Eğitim İçin Kuzey Karolayna Örgütünün [North Carolina For Home Education, [NCHE]] düzenlediği, NCHE Ev Okulu Gelişim Konferansında; dönemin NCHE başkan yardımcısıyla ve ev okulu uygulayıcısı iki ebeveynle yapılan bireysel görüşmeler (North Carolina)
Demokratik Okul	Tallgrass Sudbury School (Chicago) Raw Learning (Virginia)
Mıknatıs Okul	Riverside Academy (Connecticut) Sound School (Connecticut)

Montessori Okulu	Wild Rose Montessori (Massachusetts)
	Cambridge Montessori (Massachusetts)
Paideia Okulu	The Paideia School (Georgia)
	Green Meadow Waldorf School (New York)
Waldorf Okulu	Richmond Waldorf School (Virginia)
	Sunbridge Institute (New York)
	Boston Collegiate (Massachusetts)
Sözleşmeli Okul	Brooke Charter School (Massachusetts)
	Saint Joseph Regional High School (New Jersey)

Sözü edilen okullar kitapta ele alınırken; salt literatüre dayalı bilgidен ziyade, ABD'nin belirtilen eyaletlerinde yapılan gözlem, görüşme ve araştırmalar sonucu okulların yapı ve işleyişine ilişkin elde edilen teorik ve pratik bilgilerle, toplanan dökümanlarla ve yerinde çekilen resimlerle güçlü şekilde desteklenmiştir.

Genel olarak kitabın birinci kısmı “Eğitime Eleştirel Yaklaşım, Yeni Arayışlar ve Alternatif Okullar” başlığı altında ele alınmıştır. Bu kısımda eğitime eleştirel yaklaşım temelinde alternatif eğitimin gelişme süreci tartışılmış, genel olarak alternatif okullar, felsefeleri, özellikleri ve türleri paylaşılmıştır. Kitabın ikinci kısmında (ilk sekizi yerinde gözlemlenen) 14 alternatif okul incelenmiştir. Kitabın üçüncü ve son kısmında ise Dünyada farklı coğrafyalarda yer alan çocukların eğitimi için destek/tamamlayıcı mahiyette 10 alternatif eğitim uygulaması paylaşılmıştır.

Alternatif eğitime yönelik birbirinden farklı çok sayıda sınıflandırma yapmak mümkün görünse de bu kitapta benimsenen “A. Alternatif Okullar” ve “B. Alternatif Eğitim Uygulamaları” ayırımına karar verilirken şu ölçütler esas alınmıştır:

- A. Bir alternatif eğitim girişimi; (1) geleneksel olmayan bir program sunuyorsa, (2) eğitim programını kendisi hazırlıyorsa, (3) geleneksel olmayan bir yöntem uyguluyorsa, (4) tam zamanlı eğitim imkânı sunabiliyorsa **alternatif okuldur**. Okulun tam zamanlı eğitim imkânı sunabiliyor olması, ana akım eğitime kısmi değil, tam anlamıyla bir alternatif teşkil edebiliyor olması anlamına gelmektedir. Tüm bu şartları sağlıyorken kamu okulu sisteminin bir parçası olması ya da özel olarak yönetilmesi, alternatif okul olma özelliğini etkilemez. Bu kapsamda kitabın ikinci kısmında; Ev Okulu, Demokratik Okul, Mıknatıs Okul, Montessori Okulu, Paideia Okulu, Waldorf Okulu, Sözleşmeli Okul, Dini Okul, Reggio Emilia Okulu, Pikler Okulu, Orman Okulu, Küçük (Butik) Okul, Yeşil Okul ve Büyük Resim Okuluna (Big Picture Learning School) yer verilmiştir.

B. Bir alternatif eğitim girişimi; (1) tam zamanlı eğitim imkânı sunmaksızın ana akım eğitime devam eden öğrencilerin eğitimi için bir tamamlayıcı/ destek niteliğindeyse, (2) çok özel durumlar için düzenlenmiş ya da yaygın bir uygulama alanı bulmamış ise **alternatif eğitim uygulamasıdır**. Bu kapsamda kitabın üçüncü kısmında; çocuğa giden okullar, Yalınayak Koleji, medrese eğitimi, hapishane okulu, hastane okulu, risk altındaki çocukların eğitimi, Nesin Matematik Köyü, Ørestad Lisesi, Egalia Anaokulu ve Küresel Düşünen Okul (THINK Global School) gibi girişim ve uygulamalara yer verilmiştir.

Benimsenen ayrımının suni olduğu unutulmamalıdır. Alternatif eğitimde aslolan, bireylerin özgürleştirici kazanımlar elde etmeleridir. Bir alternatif eğitim girişiminin yasal bir zemin bulması hiç kuşkusuz, önemli bir gerekliliktir. Ancak alternatif eğitimin temelinde yer alan düşünce ve ilkeler; özgürleştirici ve yaratıcı bir değişim yaratma arzusundaki her uygulayıcı tarafından belirli ölçüde uygulanabilir niteliktedir.

Türkiye’de son dönemde alternatif eğitime ve okullara ilişkin araştırmacıların ilgisi artmaktadır. Bununla birlikte ülkede yasal olarak alternatif okulların bulunmaması; alternatif eğitim felsefesinin ve uygulamalarının daha geniş kitlelerce fark edilmesinin önüne geçmektedir. Ayrıca Türkiye’de öncü bir kaynak olarak farklı alternatif okul türlerini bir arada incelemesi yönüyle, Prof. Dr. İnayet Aydın tarafından 2002 yılında kaleme alınan “Alternatif Okullar” Kitabı dışında bu alanda basılmış kitap ya da konuyu kapsamlı ele alan kaynak eksikliği dikkat çekmektedir. Bu kapsamda kitap eğitimciler, ebeveynler, politika belirleyiciler ve karar alıcılar açısından alternatif eğitim anlayışlarına yönelik farkındalık geliştirme potansiyeli taşımaktadır. Kitabın geliştirilmesine katkı sunan bölüm yazarlarına, proje desteği için Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi BAP Birimine, proje ekibine, proje kapsamında ziyaret edilen okul yetkililerine; kitabın kapak tasarımı için Dr. Öğr. Üyesi Meyrem Deveci’ye ve emekleri için Pegem ekibine teşekkür ederiz.

Yerinde yapılan gözlem ve incelemelere dayalı olarak açıklanan alternatif okullara ve destekleyici mahiyetteki çeşitli alternatif eğitim uygulamalarına yer veren kitabın; teori ve uygulamaya dönük zengin ve güçlü içeriğiyle literatürde önemli bir yer edinmesini, farkındalığı artırmasını, karar vericilere, uygulayıcılara ve özellikle çocuklarına hayalini kurdukları özgürleştirici eğitimin özlemini duyan ebeveynlere ilham kaynağı olmasını dileriz.

Mart, 2022

Hasan Basri MEMDUHOĞLU

Muhammed Mehmet MAZLUM

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Hasan Basri MEMDUHOĞLU - Muhammed Mehmet MAZLUM

1. KISIM

EĞİTİME ELEŞTİRİSEL YAKLAŞIM, YENİ ARAYIŞLAR VE ALTERNATİF OKULLAR

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

Şehnaz Nigar ÇELİK, Orcid: 0000-0001-9949-0668

Muhammed Mehmet MAZLUM, Orcid: 0000-0002-2081-6897

2. KISIM

ALTERNATİF OKULLAR

1. Bölüm: Ev Okulu

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

Muhammed Mehmet MAZLUM, Orcid: 0000-0002-2081-6897

2. Bölüm: Demokratik Okul

Zihni MEREY, Orcid: 0000-0002-1510-561X

3. Bölüm: Mıknatıs Okul

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

Elif ERBERK, Orcid: 0000-0003-0584-351X

4. Bölüm: Montessori Okulu

Ramazan SAK, Orcid: 0000-0002-7504-9429

5. Bölüm: Paideia Okulu

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

Şehnaz Nigar ÇELİK, Orcid: 0000-0001-9949-0668

6. Bölüm: Waldorf Okulu

Ramazan SAK, Orcid: 0000-0002-7504-9429

7. Bölüm: Sözleşmeli Okul

Muhammed Mehmet MAZLUM, Orcid: 0000-0002-2081-6897

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

8. Bölüm: Dini Okul

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166
Veysel ŞENYİĞİT, Orcid: 0000-0002-8004-6433

9. Bölüm: Reggio Emilia Okulu

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166
Mehmet TURHAN, Orcid: 0000-0002-1981-5256

10. Bölüm: Pikler Okulu

Ayşegül ATALAY, Orcid: 0000-0003-3079-801X

11. Bölüm: Orman Okulu

Muhammed Mehmet MAZLUM, Orcid: 0000-0002-2081-6897

12. Bölüm: Küçük Okul (Butik Okul)

Rezzan UÇAR, Orcid: 0000-0003-4526-2517

13. Bölüm: Yeşil Okul: Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim

Veysel ŞENYİĞİT, Orcid: 0000-0002-8004-6433
Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

14. Bölüm: Büyük Resim Okulu (Big Picture Learning School)

Elif ERBERK, Orcid: 0000-0003-0584-351X
Mehmet TURHAN, Orcid: 0000-0002-1981-5256

3. KISIM

ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI

1. Bölüm: Çocuğa Giden Okullar

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166
Barzan BATUK, Orcid: 0000-0002-1393-2814

2. Bölüm: Yalınayak Koleji (Barefoot College)

Sevgi KOÇ, Orcid: 0000-0002-3023-4102

3. Bölüm: Medrese Eğitimi

Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Orcid: 0000-0001-5592-2166

Veysel ŞENYİĞİT, Orcid: 0000-0002-8004-6433

4. Bölüm: Hapishane Okulu

Ahmet SAYLIK, Orcid: 0000-0001-7754-2199

5. Bölüm: Hastane Okulu

Emrah KULTAS, Orcid: 0000-0002-4041-8642

6. Bölüm: Risk Altındaki Çocukların Eğitimi

Nebi ALTUNOVA, Orcid: 0000-0002-5913-560X

7. Bölüm: Nesin Matematik Köyü

Murat ŞAHİN, Orcid: 0000-0001-8960-5636

8. Bölüm: Ørestad Lisesi (Ørestad Gymnasium)

Rezzan UÇAR, Orcid: 0000-0003-4526-2517

9. Bölüm: Egalia Anaokulu (Egalian Preschool)

Sibel ATLI, Orcid: 0000-0002-4938-4530

10. Bölüm: Küresel Düşünen Okul (Think Global School)

Zihni MEREY, Orcid: 0000-0002-1510-561X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. KISIM

EĞİTİME ELEŞTİRİSEL YAKLAŞIM, YENİ ARAYIŞLAR VE ALTERNATİF OKULLAR

Giriş.....	2
Alternatif Eğitim Arayışı ve Kapsamı	3
Eğitime Eleştirel Yaklaşım	5
Radikal Eğitim Anlayışı.....	7
Eleştirel Pedagoji	10
Alternatif Okullar	17
Alternatif Okulların Tarihsel Gelişimi	18
Alternatif Okulların Amaç ve Özellikleri.....	19
Alternatif Okul Türleri ve Farklı Sınıflandırmalar.....	20
Kaynakça.....	23

2. KISIM

ALTERNATİF OKULLAR

1. BÖLÜM

EV OKULU

Giriş.....	29
Ev Okulunun Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	30
Ev Okulunun Amaç ve İlkeleri	33
Ev Okulunun Özellikleri.....	34
Ev Okulu Açma Süreci.....	36
Ev Okulunun Tercih Edilme Nedenleri.....	39
Ev Okulunda Öğrenci	41
Öğrenci Çalışmalarının Değerlendirilmesi ve Transkript	41
Diploma, Mezuniyet ve Sonrası	43
Ev Okulunda Öğretmen	44
Ev Okulunda Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler	46

Ev Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği.....	49
Öğretim İçeriği	49
Öğretim Süresi ve Takvim.....	52
Ev Okulunun Finansmanı	56
Ev Okulunun Denetimi	58
Ev Okulunun Başarı Durumu ve Bazı Veriler	60
Ev Okuluna Eleştiriler.....	62
Ev Okulu ve Türkiye İçin Çıkarımlar.....	64
Kaynakça.....	67
Görseller	70

2. BÖLÜM

DEMOKRATİK OKUL

Giriş.....	75
Demokrasi ve Demokratik Okul.....	76
Demokratik Okulların Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	78
Demokratik Okulların Amaç ve İlkeleri	83
Demokratik Okulların Özellikleri.....	85
Demokratik Okulların Tercih Edilme Nedenleri.....	87
Demokratik Okullarda Öğretmen.....	88
Demokratik Okullarda Öğrenci	90
Demokratik Okullarda Öğretim Süreci ve İçeriği.....	91
Öğrenci Kaydı.....	96
Öğrencinin Bir Günü.....	96
Başarının Değerlendirilmesi ve Sınavlar	98
Demokratik Okulların Yönetimi: Kurallar, Kurullar ve Karar Alma Süreçleri	100
Demokratik Okulların Finansmanı	103
Demokratik Okullara Yönelik Eleştiriler.....	104
Sonuç ve Türkiye İçin Çıkarımlar	106
Kaynakça.....	107
Görseller	110

3. BÖLÜM MIKNATIS OKUL

Giriş.....	115
Mıknatıs Okulların Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	115
Mıknatıs Okulların Amaç ve İlkeleri.....	118
Mıknatıs Okulların Özellikleri	121
Mıknatıs Okulların Açılma Süreci	124
Ailelerin Mıknatıs Okulları Tercih Etme Nedenleri.....	124
Mıknatıs Okullarda Öğrenci ve Ebeveyn	126
Mıknatıs Okullarda Öğretmen ve Okul Yönetimi.....	129
Mıknatıs Okullarda Öğretim Süreci ve İçeriği	131
Kayıt	132
Öğretim Programı (Müfredat)	133
Mıknatıs Okulların Finansmanı	137
Mıknatıs Okulların Denetimi	139
Mıknatıs Okulların Başarı Durumu ve Bazı Veriler	142
Mıknatıs Okullara Eleştiriler	144
Mıknatıs Okullar ve Türkiye İçin Çıkarımlar	147
Kaynakça.....	149
Görseller	153

4. BÖLÜM MONTESSORI OKULU

Giriş.....	159
Montessori Okullarının Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	160
Montessori Okullarının Amaç ve İlkeleri	165
Montessori Okullarının Özellikleri.....	166
Montessori Okulu Açma Süreci	170
Montessori Okullarının Tercih Edilme Nedenleri.....	172
Montessori Okullarında Öğrenci	172
Montessori Okullarında Öğretmen.....	173
Montessori Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği.....	177
Montessori Okullarının Finansmanı	179
Montessori Okullarının Denetimi.....	179
Montessori Okullarının Başarı Durumu.....	180

Montessori Okullarına Getirilen Eleştiriler	183
Montessori Okulları ve Türkiye İçin Çıkarımlar	184
Kaynakça.....	185
Görseller	188

5. BÖLÜM PAIDEIA OKULU

Giriş.....	193
Paideia Okullarının Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi	194
Paideia Önerisi	194
Robert Maynard Hutchins ve Paideia Öğretisi.....	196
Paideia Okullarının Amaç ve İlkeleri	197
Paideia Okullarının Özellikleri.....	199
Paideia Okulu Açma Süreci	199
Paideia Okullarının Tercih Edilme Nedenleri.....	201
Paideia Okullarında Öğretmen.....	201
Paideia Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği	202
Paideia Eğitim Programı	203
Paideia Okullarının Finansmanı	205
Paideia Okullarının Denetimi	206
Paideia Okullarının Başarı Durumu	206
Paideia Okullarına Yönelik Eleştiriler.....	207
Paideia Okulları ve Türkiye İçin Çıkarımlar.....	209
Kaynakça.....	210
Görseller	211

6. BÖLÜM WALDORF OKULU

Giriş.....	217
Waldorf Okullarının Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi	217
Rudolf Steiner'in Hayatı	218
Waldorf Okullarının Amaç ve İlkeleri.....	222
Waldorf Okullarının Özellikleri	224
Waldorf Okulu Açma Süreci.....	230

Waldorf Okullarının Tercih Edilme Nedenleri	231
Waldorf Okullarında Öğrenci.....	231
Waldorf Okullarında Öğretmen.....	232
Waldorf Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği.....	235
Waldorf Okullarının Finansmanı.....	240
Waldorf Okullarının Denetimi.....	241
Waldorf Okullarının Başarı Durumu	241
Waldorf Okullarına Getirilen Eleştiriler	243
Waldorf Okulları ve Türkiye İçin Çıkarımlar	245
Kaynakça.....	247
Görseller	249

7. BÖLÜM

SÖZLEŞMELİ OKUL

Giriş.....	259
Sözleşmeli Okulların Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	260
Sözleşmeli Okulların Amaç ve İlkeleri	263
Sözleşmeli Okulların Özellikleri.....	265
Sözleşmeli Okul Açma Süreci.....	267
Sözleşmeli Okulların Tercih Edilme Nedenleri.....	268
Sözleşmeli Okullarda Öğrenci	269
Sözleşmeli Okullarda Öğretmen	270
Sözleşmeli Okullarda Öğretim Süreci ve İçeriği.....	271
Eğitim Programı	271
Öğrencinin Bir Günü.....	274
Sözleşmeli Okul Uygulamasında Karşılaşılan Güçlükler	276
Sözleşmeli Okulların Finansmanı	277
Sözleşmeli Okulların Denetimi	279
Sözleşmeli Okulların Başarı Durumu ve Bazı Veriler	281
Sözleşmeli Okullara Eleştiriler.....	283
Sözleşmeli Okul ve Türkiye İçin Çıkarımlar	284
Kaynakça.....	286
Görseller	288

8. BÖLÜM

DİNİ OKUL

Giriş.....	295
Dini Okulların Temelleri ve Tarihi Gelişimi.....	296
Dini Okulların Amaç ve İlkeleri.....	299
Dini Okulların Özellikleri.....	301
Ailelerin Dini Okulları Tercih Etme Nedenleri.....	302
Dini Okullarda Öğretmen.....	302
Dini Okullarda Öğrenci.....	304
Dini Okullarda Ebeveyn.....	305
Dini Okullarda Öğretim Süreci ve İçeriği.....	306
Dini Okullarda Müfredat.....	306
Dini Okullarda Öğrenci Yaşamı.....	308
Dini Okulların Finansmanı.....	312
Dini Okulların Başarı Durumu ve Bazı Veriler.....	313
Dini Okullara Eleştiriler.....	315
Sonuç ve Türkiye İçin Çıkarımlar.....	316
Kaynakça.....	317
Görseller.....	321

9. BÖLÜM

REGGIO EMILIA OKULU

Giriş.....	327
Reggio Emilia Okullarının Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	328
Reggio Emilia Okullarının Amaç ve İlkeleri.....	330
Reggio Emilia Okullarının Özellikleri.....	331
Reggio Emilia Okullarında Öğrenci.....	331
Reggio Emilia Okullarında Öğretmen.....	333
Reggio Emilia Okullarında Veliler.....	334
Reggio Emilia Okullarında Çevre.....	335
Reggio Emilia Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği.....	337
Reggio Emilia Okullarının Başarı Durumu.....	342
Reggio Emilia Okullarına Eleştiriler.....	342
Reggio Emilia Okulları ve Türkiye İçin Çıkarımlar.....	344
Kaynakça.....	348

10. BÖLÜM PIKLER OKULU

Giriş.....	351
Emmi Pikler ve Yaklaşımı	352
Pikler Okulunun Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	354
Pikler Okulunun Amaç, İlke ve Özellikleri	359
Pikler Okulunda Eğitimci.....	364
Pikler Okulunda Çocuk ve Eğitim Süreçleri.....	366
Sonuç ve Türkiye İçin Çıkarımlar	370
Kaynakça.....	373

11. BÖLÜM ORMAN OKULU

Giriş.....	375
Orman Okullarının Felsefi ve Tarihi Temelleri	376
Orman Okullarının Amaç ve İlkeleri	380
Orman Okullarının Özellikleri.....	383
Orman Okulu Açma Süreci	385
Orman Okullarında Öğrenci ve Öğretmen	387
Orman Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği.....	390
Eğitim Ortamı.....	390
Öğretim Yöntemi ve Müfredat	390
Akademik Takvim ve Öğrencinin Bir Günü	392
Orman Okulu Profilleri.....	394
Orman Okullarında Denetim	397
Orman Okullarının Finansmanı	398
Orman Okullarının Avantajları ve Dezavantajları.....	399
Orman Okullarının Başarı Durumu: Bazı Orman Okulu Araştırmaları	401
Orman Okulları ve Türkiye İçin Çıkarımlar.....	402
Kaynakça.....	404
Resimler	406

12. BÖLÜM

KÜÇÜK OKUL (BUTİK OKUL)

Giriş.....	407
Küçük Okulların Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	408
Küçük Okulların Amaç ve İlkeleri	411
Küçük Okulların Özellikleri.....	415
Küçük Okulların Tercih Edilme Nedenleri: Sunduğu Avantajlar	420
Küçük Okullarda Öğrenci	423
Küçük Okullarda Öğretmen	424
Küçük Okullarda Öğretim Süreci ve İçeriği.....	425
Küçük Okulların Finansmanı	428
Küçük Okulların Denetimi	428
Küçük Okulların Başarı Durumu ve Bazı Veriler	429
Küçük Okullara Eleştiriler.....	431
Küçük Okullar ve Türkiye İçin Çıkarımlar	433
Kaynakça.....	435

13. BÖLÜM

YEŞİL OKUL: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN EĞİTİM

Giriş.....	439
Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim ve Bütüncül Okul Yaklaşımı	440
Sürdürülebilir Bir Okulun Çevresi.....	443
Yeşil Okul.....	444
Yeşil Okulun Özellikleri	445
Yeşil Okulda Temel Odak ve İzlenecek Aşamalar	446
Yeşil Okulun Finansmanı	448
Yeşil Okulun Denetimi	449
Yeşil Okul ve Türkiye İçin Çıkarımlar	450
Kaynakça.....	451

14. BÖLÜM

BÜYÜK RESİM OKULU (BIG PICTURE LEARNING SCHOOL)

Giriş.....	455
Büyük Resim Okullarının Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi	455
Büyük Resim Okullarının Amaç ve İlkeleri.....	457
Büyük Resim Okullarının Özellikleri ve Tercih Edilme Nedenleri	459
Büyük Resim Okullarında Öğrenci ve Ebeveyn.....	461
Büyük Resim Okullarında Danışman ve Mentor.....	462
Büyük Resim Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği	465
Büyük Resim Okullarının Finansmanı.....	467
Büyük Resim Okullarının Başarı Durumu	468
Büyük Resim Okullarına Eleştiriler	472
Büyük Resim Okulları ve Türkiye İçin Çıkarımlar	473
Kaynakça.....	475

3. KISIM

ALTERNATİF EĞİTİM UYGULAMALARI

1. BÖLÜM

ÇOCUĞA GİDEN OKULLAR

Giriş.....	481
Köprüaltı Okulu	482
Tren Platformu Okulları.....	485
Yüzen Okullar	489
Çin Mağara Okulu.....	495
Sonuç.....	496
Kaynakça.....	497
Resimler.....	499

2. BÖLÜM

YALINAYAK KOLEJİ (BAREFOOT COLLEGE)

Giriş.....	501
Yalınayak Koleji'nin Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi	502
Yalınayak Koleji'nin Amaç ve İlkeleri.....	504
Yalınayak Koleji'nin Özellikleri	505
Yalınayak Koleji'nde Öğretim Süreci, İçeriği, Öğrenci ve Öğretmen	506
Yalınayak Koleji'nin Finansmanı	513
Yalınayak Koleji'nin Denetimi	515
Yalınayak Koleji ve Türkiye İçin Çıkarımlar	517
Kaynakça.....	518
Resimler	519

3. BÖLÜM

MEDRESE EĞİTİMİ

Giriş.....	521
Medreseler	522
Öğrenci Kabulü	523
Eğitim Görevlileri ve Personel Yapısı	523
Veli Profili.....	524
Finansman.....	524
Medreselerde Eğitim – Öğretim.....	525
Sonuç.....	528
Kaynakça.....	529

4. BÖLÜM

HAPİSHANE OKULU

Giriş.....	531
Hapishane Eğitiminin Felsefi ve Tarihi Temelleri	532
Türkiye'de Hapishane Eğitiminin Yasal Temelleri.....	533
İstatistiklerle Türkiye'de Ceza İnfaz Kurumları	534
Ceza İnfaz Kurumları Eğitim Servisi.....	538
Sonuç.....	544
Kaynakça.....	545

5. BÖLÜM HASTANE OKULU

Giriş.....	547
Hastane Okullarının Tarihsel Gelişimi.....	548
Hastane Okullarının Yasal Dayanağı, Amaç ve İlkeleri	550
Türkiye’de Hastanede Eğitimin Gelişimi	551
Hastane Okullarının Özellikleri	552
Hastane Okulu Açma Süreci.....	552
Hastane Okullarında Öğrenci.....	553
Hastane Okullarında Öğretmen	554
Hastane Okullarında Öğretim Süreci ve İçeriği	556
Hastane Okullarının Denetimi	557
Hastane Okullarının Finansmanı.....	558
Hastane Okullarına Eleştiriler	558
Sonuç ve Türkiye İçin Çıkarımlar	559
Kaynakça.....	560
Resimler.....	562

6. BÖLÜM RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ

Giriş.....	563
Risk Grupları.....	564
Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocukları.....	565
Tek Ebeveyne Sahip Çocuklar	565
İstismara Uğrayan ya da İhmal Edilmiş Çocuklar.....	566
Göç Etmiş Ailelerin Çocukları.....	568
Bağımlı Çocuklar	569
Sokak Çocukları	570
Suça Yönlendirilen Çocuklar	571
Özel Gereksinimli Çocuklar	572
Hastanede Yatan Çocuklar	572
Çalışan Çocuklar.....	572
Risk Altında Bulunan Çocukların Eğitiminde Dünyada Yapılan Uygulamalar.....	574
İkinci Şans Okulları (Second Opportunity School)	574
Yatılı Disiplin Okulları (Disciplinary Boarding School).....	575

Geçiş Lisesi (Transitional High School).....	576
Toplum Gündüz Okulları (Community Day Schools).....	576
Macera Kampları (Adventure Camps).....	576
Askeri Kamplar (Boot Camps).....	577
Risk Altında Bulunan Çocukların Eğitiminde Türkiye’de Yapılan Uygulamalar.....	577
Özel Gereksinimli Bireyler İçin Eğitim Uygulamaları.....	578
Haydi Kızlar Okula Kampanyası.....	580
Mobil Okul Uygulamaları.....	580
PIKTES Projesi.....	581
Kapsayıcı Eğitim.....	582
Sonuç ve Türkiye İçin Çıkarımlar.....	584
Kaynakça.....	585
Resimler.....	588

7. BÖLÜM

NESİN MATEMATİK KÖYÜ

Giriş.....	589
Nesin Matematik Köyü’nün Felsefi Temelleri ve Tarihsel Gelişimi.....	590
Nesin Matematik Köyü’nün Amaç ve İlkeleri.....	591
Nesin Matematik Köyü’nün Özellikleri.....	595
Nesin Matematik Köyü’nün Tercih Edilme Nedenleri.....	596
Nesin Matematik Köyü’nde Öğrenci.....	597
Nesin Matematik Köyü’nde Öğretmen.....	599
Nesin Matematik Köyü’nde Öğretim Süreci ve İçeriği.....	599
Nesin Matematik Köyü’nün Finansmanı.....	600
Sonuç.....	601
Kaynakça.....	602
Resimler.....	602

8. BÖLÜM

ØRESTAD LİSESİ (ØRESTAD GYMNASIUM)

Giriş.....	603
Ørestad Lisesi’nin Vizyonu.....	603
Ørestad Lisesi’nin Fiziksel Özellikleri.....	604

Ørestad Lisesi'nde Öğretim Programları ve Öğrenme Süreci.....	605
Sonuç ve Türkiye İçin Çıkarımlar	608
Kaynakça.....	609

9. BÖLÜM

EGALIA ANAOKULU (EGALIAN PRESCHOOL)

Giriş.....	611
İsveç'te Okul Öncesi Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	611
Egalia Anaokulu	613
Fiziksel Özellikler, Eğitim Etkinlikleri ve Materyaller	614
Egalia Anaokulu'na Yönelik Eleştiriler	617
Sonuç.....	618
Kaynakça.....	619
Resimler	620

10. BÖLÜM

KÜRESEL DÜŞÜNEN OKUL (THINK GLOBAL SCHOOL)

Giriş.....	621
Küresel Düşünen Okul	621
Küresel Düşünen Okul'un Felsefi Temelleri	622
Küresel Düşünen Okul'un Özellikleri.....	623
Küresel Düşünen Okul'da Öğrenci.....	625
Küresel Düşünen Okul'da Öğretmen	626
Küresel Düşünen Okul'da Öğretim Süreci ve İçeriği	626
Uygulanan Müfredat.....	626
Akademik Takvim.....	630
Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi.....	631
Mezuniyet Şartları ve Bitirme Projesi.....	632
Küresel Düşünen Okul'un Finansmanı	633
Sonuç.....	633
Kaynakça.....	634

Yazarlar Hakkında.....	635
-------------------------------	------------

1. KISIM

EĞİTİME ELEŞTİRİSEL YAKLAŞIM, YENİ ARAYIŞLAR VE ALTERNATİF OKULLAR

Hasan Basri MEMDUHOĞLU

Orcid: 0000-0001-5592-2166

Şehnaz Nigar ÇELİK

Orcid: 0000-0001-9949-0668

Muhammed Mehmet MAZLUM

Orcid: 0000-0002-2081-6897

Giriş

Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilalinin ürünü olarak kurulan ve zorunlu kitlesel eğitime dönük olarak tasarlanan “modern okul” bu iki tarihsel olaya paralel iki temel rol üstlenmiştir: Fabrikaya işçi ve ulus devlete bağlı yurttaş yetiştirmek. Büyük ölçüde sistematik ve düzenli eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği modern okul, geniş kitleler üzerinde dönüştürücü etkiler yaratma potansiyeline sahip olması yönüyle önemli bir güç olarak görülmüş; devletler, bu dönüştürücü gücünden dolayı mutlak otoriteye göre şekillenen geleneksel (ana akım) eğitime ve onun temel kurumu olan okullara yönelik kapsamlı politikalar geliştirmişlerdir.

Ne var ki geleneksel eğitim anlayışı ve bu eğitimi yürütüldüğü okullar, her geçen gün daha fazla eleştiriye uğramaktadır. En başta eğitime ve okullara yüklenen anlam; çocuğa/öğrenciye ilişkin kabuller, toplumsal taleplere karşı duyarsızlık, eğitimin eşitsizlikleri yeniden üretme durumu ya da okulların çocuklar üzerindeki etkileri gibi konular geleneksel eğitim açısından çok fazla tartışmalı alan oluşturmaktadır. Ayrıca geleneksel eğitimin sorunlarına yönelik “yenilikçilik” ve “reform” iddiası taşıyan çözümlerin sistematik ve köklü bir bakışı yansıtmadığı, son tahlilde mutlak otoritenin istediği (tektipleştirici) çerçevenin dışına çıkmadığı, palyatif (günü kurtarıcı) nitelikte olduğu ve büyük ölçüde de mevcut sorunları daha karmaşık hale getirdiği görülmektedir.

Kronikleşen sorunların yanı sıra geleneksel eğitimden duyulan rahatsızlıklar giderek artmakta, eğitimde alternatif arayışlara yönelen bir toplumsal talebe dönüşmektedir. Her geçen gün daha fazla ebeveyn, öğretmen, eğitim gönüllüsü ya da

Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilalinin ürünü olarak kurulan ve zorunlu kitlesel eğitime dönük olarak tasarlanan “modern okul” bu iki tarihsel olaya paralel iki temel rol üstlenmiştir: Fabrikaya işçi ve ulus devlete bağlı yurttaş yetiştirmek.

yöneticisi; eğitimde bireyi merkeze alan (özneleştiren), özgürleştirici, yaratıcılığı teşvik eden, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmeyi öncelleyen bir eğitimi arzulamaktadır.

Bu bölümde genel olarak alternatif eğitimin gelişme süreci ele alınmıştır. Bu kapsamda alternatif eğitime yönelik toplumsal talebi oluşturan gelişmelerin yanı sıra “özgürlükçü”

bir bakışla eğitimi “insanlaşmanın” bir aracı olarak gören eleştirel pedagoji akımı incelenmiştir. Bölümde son olarak alternatif okul kavramı, bu okulların tarihsel gelişimi, amaç ve özellikleri ile alternatif okul türleri paylaşılmıştır.

Alternatif Eğitim Arayışı ve Kapsamı

Kitleleri alternatif eğitim arayışına y6nelten s6reç, çocuğun geleneksel okula adım atmasıyla başlamaktadır. Geleneksel eğitim anlayışında çocuklar, eğitim hayatına başladıkları andan itibaren bir tektipleştirme s6recinin parçası olmaktadır. Geleneksel okullarda b6y6k 6l6de; otoriteler tarafından 6nceden belirlenmiş amaçlar, sınırları çizilmiş bir kapsam (m6fredat) doğrultusunda ve b6y6k 6l6de yine 6nceden belirlenmiş y6ntemler kullanılarak gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu anlayışa g6re 6nceden belirlenmiş amaçlar ve kapsam doğrultusunda 6đrencinin okulda geçirdiği s6re boyunca yaşadığı t6m deneyimlerin bir nevi manip6le edilmesi s6z konusudur.

Geleneksel okuldaki eğitim uygulamalarının, eğitime y6klenen anlam açısından değerlendirilmesi de yerinde olacaktır. Nitekim eğitime y6nelik genel kabul g6rm6ř tanımlar eğitimi, istendik y6nde davranış değiştirme s6reci şeklinde nitelendirmektedir. Geleneksel eğitim tanımlarında yer alan “istendik” ve “davranış değiştirme” kelimelerinin ifade ettiği anlamlar, eğitime ve okula ilişkin tartışmalara ışık tutma potansiyeline sahiptir. İstendik kelimesi, amaçların, eğitilenlerin tamamen dışında olan başkaları tarafından belirlenmesine işaret etmekte iken eğitimin bir *davranış değiştirme* s6reci olarak tanımlanması ise davranışçı kurama işaret etmektedir (Memduhoğlu, Mazlum ve Alav, 2015). 6zellikle ilk sınıf d6zeylerinde bir davranışın ilk kez oluşmasında oldukça etkili olan davranışçı yaklaşımın, ilerleyen d6nemlerde 6đrencilerin asıl odaktan uzaklaşarak 6dil beklentisi ve ceza korkusu ile davranmalarına yol aması kaçınılmazdır. Ayrıca eğitimde davranışçı temelli uygulamaların s6re değil sonuç odaklı olduğu, bir diğer ifade ile 6đrencinin içsel s6relerini g6z ardı edebileceği unutulmamalıdır.

Eğitimin geleneksel anlamdaki tanımını, 6đrencilerin, s6recin 6znesi değil nesnesi haline gelmelerini kaçınılmaz kılar. Nitekim eğitim s6recinin başında, geçmişteki 6đrenmelerine değer atfedilmeyen ve “işlenmeyi bekleyen” 6đrenciye, pasif bir anlam y6klenmektedir. Bu anlayışa g6re 6đrencinin eğitim hayatına dair her t6rl6 konu, başkaları tarafından y6netilen bir “kontrol alanından” ibarettir. “Biçimlendirici” bu yapı içerisinde 6đrencilerin farklılaşan talepleri, sıra dışı ve yaratıcı girişimleri b6y6k 6l6de g6rmezden gelinir; sistemin bir parçası olmaları beklenir. 6đrenciler, eğitim hayatının 6znesi olamaz, sorumluluk 6stlenemez ve etkili kararlar alamaz.

Alternatif eğitim arayışlarını besleyen temel dinamiklerden birisi inanç temellidir. Egemen otorite tarafından belirlenen ideolojiye g6re çocukları yetiştirilen bazı ailelerin, çeşitli toplumsal grup ve formasyonların çocuklarını kendi inanç ve değerlerine uygun yetiştirme arzusu, aileleri yeni arayışlara itmiştir. 6rneğin,

en radikal alternatif okul sayılabilecek ev okullarının çıkış noktası büyük ölçüde dini temellidir. Dahası ev okullarının yasal statü kazanmasında dini/ muhafazakâr görüş ile seküler/ hümanist görüşü savunanlar ortak bir amaç için birlikte hareket etmişlerdir. ABD’de inanç temelli alternatif eğitim arayışına bir diğer örnek ise, kamusal değerlerle dinamik ama sürdürülebilir bir gerilim içinde varlığını sürdüren dini okullardır.

Kitleleri alternatif eğitim arayışına iten önemli bir diğer husus, çocukların okulda geçirdikleri süre boyunca edindikleri kötü alışkanlıklarla ilgilidir. Nitekim tektipleştirici ve biçimlendirici olarak nitelenen geleneksel okullar, bilgi aktarmaya ve ezbere dayalı öğretimin tercih edildiği ve öğrencileri “kalıplaştıran” kurumlar olarak görülmektedir. Öğrenciler, okulda geçirdikleri süre boyunca doğal öğrenme ortamından uzaklaşmakta, istenmeyen davranışlar sergileme yoluna gidebilmektedir. Buna bağlı olarak okullarda yaşanan akran zorbalığı ve şiddet olayları ile madde kullanımı gibi zararlı alışkanlıklar, aileleri her geçen gün daha fazla tedirgin etmektedir.

Görülen o ki geleneksel okullar, çocukların yaratıcı kapasitelerini yitirecek birer “öğrenme robotuna” dönüştükleri, ailelerin ve öğrencilerin farklılaşan taleplerini karşılamaktan uzaklaşan ve her geçen gün daha fazla eleştirilen kurumlar haline gelmektedir.

Eğitimin geleneksel anlamdaki tanımı, öğrencilerin, sürecin öznesi değil nesnesi haline gelmelerini kaçınılmaz kılar. Geçmişteki öğrenmelerine değer atfedilmeyen ve “işlenmeyi bekleyen” öğrenciye, pasif bir anlam yüklenmektedir. Bu anlayışa göre öğrencinin eğitim hayatına dair her türlü konu, başkaları tarafından yönetilen bir “kontrol alanından” ibarettir.

lerini karşılamaktan uzaklaşan ve her geçen gün daha fazla eleştirilen kurumlar haline gelmektedir. Geleneksel okullarda biçimlendirici, kontrol edici ve sınırlayıcı uygulamalara maruz kalan öğrencilerin istenmeyen davranışlara yönelmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir. Aydın’a (2012) göre böyle bir ortamda okullarını hapis-haneye benzeten öğrenciler; kendilerini hapisteki mahkûmlar, öğretmenleri gardiyanlar ve okul müdürünü de hapis-hane müdürü olarak görmektedir. Öğretmenler, vakitlerinin ve enerjilerinin büyük çoğunluğunu öğrencileri kontrol etmek ve kurallara uymalarını sağlamak için harcamaktadırlar.

Oysa eğitim hayatın kendisidir ve başkalarının mutlak kontrolüne bırakılmayacak kadar doğal bir süreçtir. Biçimlendirmenin değil özgürleştirmenin aracı olması gereken eğitim (Yılmaz ve Altınkurt, 2011), insanın doğasına uygun öğrenme ortamlarında gerçekleşmelidir. Miller’a (2010) göre mükemmel bir şekilde yaratıcı, özgün ve doğal bir zekâyâ sahip olan bireyleri; okular aracılığıyla baskın ideolojilere uymaya zorlamak zihinsel ve ruhsal özgürlüğü azaltır; gelişme ve değişme kapasitesini sınırlandırır. İngiliz eğitimci ve yazar Ken Robinson, bir kon-

feransta yaptığı konuşma sırasında (TED, 2006) konuya ilişkin dikkat çekici bir hikâye paylaşmıştır:

“Geçenlerde harika bir hikâye duydum, anlatmaya bayılıyorum. Resim dersindeki küçük bir kız hakkında. Altı yaşında, en arkada oturmuş, resim yapan bir kız ve öğretmenine soracak olursanız bu küçük kız derse hemen hemen hiç ilgi göstermiyordu. O gün hariç. O gün nedense bütün ilgisi yaptığı resimdeydi. Öğretmenin ağzı açık kalmış tabii bu durum karşısında. Kızın yanına yaklaşmış ve sormuş: ‘Ne çiziyorsun?’. ‘Tanrı’nın resmini çiziyorum’ demiş kız. Öğretmen: ‘Ama hiç kimse tanrının nasıl görüldüğünü bilmiyor’ demiş. Kız ise: ‘Problem değil, bir dakika içinde bilecekler’ demiş.”

Robinson’a göre mevcut ulusal eğitim sistemlerinde çocukların yapabileceği en kötü şey “hatalardır” ve mevcut eğitim sistemleri çocukları, yaratıcı kapasitelelerinin dışına doğru eğitmektedir. Bunun bir sonucu olarak çoğu çocuk, yanlış yapmaktan korkar hale gelmekte ve yetişkin olduğunda bu yaratıcı kapasitesini yitirmektedir.

Alternatif eğitim arayışını besleyen dinamiklerden hareketle alternatif eğitim en geniş anlamıyla, geleneksel okul sisteminin dışında kalan tüm eğitim faaliyetleri şeklinde ifade edilebilir (Sliwka, 2008). Diğer bir anlatımla alternatif eğitim, ebeveynler ve öğrenciler tarafından tercih edilen geleneksel olmayan kamusal ve özel eğitim yaklaşımlarıdır (Barr, Parrett, 2001). Görüldüğü gibi alternatif eğitim kapsamı oldukça geniştir. Morley’e (1991) göre bu eğitim, bir prosedür ya da rutin değil, bir perspektiftir; eğitim almanın pek çok yolu olduğu kadar bunun meydana gelebileceği pek çok ortamın ve yapı türünün de olduğu inancına dayanmaktadır. Alternatif eğitim, tüm insanların eğitilebileceğini ve herkesin en azından genel lise eğitimine katılmak için eğitilmesini sağlamanın toplumun yararına olduğunu kabul etmektedir.

Alternatif eğitim en geniş anlamıyla, geleneksel okul sisteminin dışında kalan tüm eğitim faaliyetleri şeklinde ifade edilebilir.

Eğitime Eleştirel Yaklaşım

Eleştirel kuram; toplumda var olan baskın yapıları açığa çıkarmayı ve bu yapıları sona erdirmeyi amaçlar (Wall, 2001). Bu açıdan kuram, bir toplumdaki kültürel ya da demografik grupların elinde tuttuğu kurumsallaşmış baskıya karşı sosyal bir eleştiri biçimidir (Owens, 1998). Frankfurt Okulu ile ilişkilendirilen kuram, sosyal ilişkilerin yapısında bulunan ideolojik yanılsamaları ortaya çıkarmaya ve sosyal gerçekliğe ilişkin yanlış açıklamalar ortaya koyan kuramları eleştirel bir analize tâbi tutmaya vurgu yapar (Bakız, 2004). Bu bağlamda eleştirel kuram sa-